

Verbinding verbroken

VERBINDING VERBROKEN

Familie in frontgebied 1944-1945

J.C.A. de Meij

WalburgPers

Afbeelding omslag

Mevrouw H.A. van Pagee-v.d. Berge kijkt vanaf de hoge brug over het spoor naar de onder water staande Segeersweg te Middelburg, oktober 1944. Foto: A.A. van Pagee (1917-2006), Middelburg.

Afbeeldingen binnenwerk

De illustraties op de pp. 9, 11, 14, 112, 293, 326, 329, 331, 335 en 343 zijn ontleend aan Fotoarchief Wim de Meij.

Illustratie pagina 272: Jürgen Möller, *Der Kampf um den Harz* (2. Auflage, Nordhausen 2013), 'Sammlung Schneider'.

Omslagontwerp

Erwin Bomans^{BNO} Leucq!, Hof van Twente

Vormgeving binnenwerk

Prezns - Marco Bolsenbroek, Zutphen

© 2020 J.C.A. de Meij, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2020 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

ISBN 9789462494695

NUR 688

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	
Een familie stelt zich voor	7
 1.	
‘Ons prachtig Walcheren is voorgoed verwoest’	25
 2.	
‘Zo scharrel je van de ene dag in de andere’	76
 3.	
‘Toen Vader weg was’	150
 4.	
‘Een klein rustig dorpje in Saksen’	209
 5.	
‘Reichspost’ en ‘Feldpost’	257
 6.	
‘Onmiddellijk daarop vielen de brandbommen’	266
 7.	
‘Het was droevig alles aan te zien. Onze kamer lag vol gebroken meubelen bedekt met een dikke laag modder’	293
 8.	
‘Enfin, nu is alles geleden en wordt het met de dag beter’	349
Geraadpleegde literatuur	367

INLEIDING

EEN FAMILIE STELT

ZICH VOOR

‘Je moest eigenlijk alles wel opschrijven,
je beleeft soms te veel om alles te onthouden ...’
(Bart de Meij, 17.12.1944)

Dinsdag 6 juni 1944. Joh de Meij, onderwijzer aan de Christelijke ULO te Middelharnis, wordt 34 jaar. Bij de traditionele verjaarsvisite van collega's en hun echtgenotes, wat burens en kennissen, overheerst één gespreksonderwerp: de invasie in Normandië van diezelfde dag.

Ik, geboren in februari 1939, heb die gesprekken niet kunnen volgen: een vijfjarige lag op bed wanneer het bezoek kwam. Van een invasie had ik geen benul. Voor mij was het altijd oorlog geweest. In het straatbeeld kende ik alleen Duitse soldaten. ‘Voor-de-oorlog’ was een mythische tijd. Er hadden sinaasappelen, bananen en pinda's in de etalages gelegen, producten die ik enkel kende van plaatjes. Ná de oorlog zou ik me te goed kunnen doen aan mijn lievelingseten: spek, vlees en kaantjes. Mocht de oorlog nog lang duren dan wilde ik boer worden om zo vrijelijk over die heerlijkheden te kunnen beschikken.

Na enkele dagen was men er in Nederland van overtuigd dat de invasie een onomkeerbare beweging in gang had gezet die zou leiden tot de bevrijding van West-Europa. Maar de blijdschap daarover werd getemperd door de vrees voor het nu naderbij komende oorlogsgeweld. Barthel Johannes de Meij, schoolhoofd te Ritthem (Walcheren), mijn grootvader en vader van voornoemde Joh de Meij, bracht die tegenstrijdige gevoelens in een brief aan zijn zoon van 11 juni 1944 treffend onder woorden:

‘Gelukkig zien we dat de invasie gelukt is en een hele brede strook bezet is. We zullen hopen dat dit het begin is van het einde, waarnaar wij zo sterk verlangen. Ook in Italië moeten zij zich terugtrekken en straks zal de Rus hen weer op het lijf vallen. Wij zullen hopen dat ons land gespaard mag blijven voor verdere verschrikkingen van de oorlog, want als ook hier gevochten moet worden zoals in Frankrijk, dan is dat meer dan verschrikkelijk.’

We weten hoe ijdel de hier uitgesproken hoop zou blijken te zijn: voor het overgrote deel van de Nederlandse bevolking begon de oorlog eerst echt in september 1944. Hoe dat had uitgedraaid voor hemzelf, zijn vrouw, zijn kinderen en kleinkinderen vatte B.J. de Meij een jaar later, één maand na de

bevrijding, kort en bondig samen in een brief aan zijn zoon waarin hij hem feliciteerde met zijn 35ste verjaardag:

Hijzelf en zijn vrouw hadden ‘niet meer dan kleren en een bed’, zijn twee jongste zoons, Henk en Jan met hun gezinnen, waren op Walcheren vrijwel alles kwijtgeraakt door water en gevechtshandelingen; van de twee oudste zoons had Bart in Utrecht ‘bepaald gebrek geleden’ en had Marinus het in het Westland ‘schraal’ gehad. Alleen de enige dochter Suze had in Haarlem ‘de moeilijke tijd goed doorgemaakt.’ En Joh, zijn middelste zoon, de jarige, slachtoffer van de ‘Arbeitseinsatz’, was juist een week eerder, gewond aan een been, uit Duitsland teruggekeerd. Maar de dankbaarheid overheerste: ‘God heeft onze beden verhoord en jullie en ons allen in ‘t leven gespaard’

De lotgevallen van de familie De Meij gedurende de maanden september 1944 – mei 1945 vormen het onderwerp van dit boek.

Op de eerste bladzijde van zijn ‘Dagboek van onze evacuatie’, begonnen op 3 oktober 1944, noteerde B.J. de Meij nadrukkelijk: ‘Voor onze kinderen en kleinkinderen.’ Nu, ruim zeventig jaar later, zijn die kinderen overleden en ligt de leeftijd van de kleinkinderen tussen de zestig en de tachtig. Zij allen hebben hun grootouders, overleden in 1966, persoonlijk gekend en enkelen bewaren nog herinneringen aan de oorlog. Natuurlijk hoop ik dat zij dit boek zullen lezen.

Maar dit verhaal is meer dan een familiegeschiedenis die vooral nabestaanden, verwanten en wat streekgenoten kan interesseren.

Mijn opzet is om aan de hand van wat deze familie overkwam een beeld op te roepen van de problemen en de gevaren waarmee grote delen van de Nederlandse samenleving in het laatste oorlogsjaar werden geconfronteerd: de strijd in zuid-west Nederland, de inundatie van Walcheren en andere eilanden, de Hongerwinter, gedwongen tewerkstelling in Duitsland ...

Eerst maken we kennis met de hoofdpersonen uit dit verhaal: de Zeeuwse onderwijzer B.J. de Meij, zijn vrouw Leintje Coppoolse, hun zonen Marinus (Rob), Bart, Joh, Henk en Jan en dochter Suze (Suus) met hun gezinsleden. De lezer mag verwachten dat de karakters inhoud en reliëf zullen krijgen in hun reacties op de gebeurtenissen van 1944-’45. Mijn ouders, Joh de Meij en Annie Bottenberg, krijgen verhoudingsgewijs hierbij wat meer aandacht.

Personalia van de familie De Meij

- *Barthel Johannes de Meij* (1882-1966). Geboren in Zeeuws-Vlaanderen; van eenvoudige afkomst. Van 1914 tot 1945 was hij hoofdonderwijzer van de lagere school te Ritthem, een dorp met een grotendeels agrarische beroepsbevolking ten oosten van Vlissingen met ca. 700 inwoners, nagenoeg alle protestant. Hij genoot in Zeeland enige bekendheid als geschiedschrijver dankzij wekelijkse artikelen van zijn hand over historische en folkloristische onderwerpen in de Provinciale Zeeuwse Courant. Ook publiceerde hij boeken over de geschiedenis van Serooskerke (W) en Ritthem. Hij was lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. B.J. de Meij was gehuwd met de Walcherse boerendochter *Leintje Coppoolse* (1883-1966), een weinig ontwikkelde, sterk dominante, maar hartelijke vrouw. Zij heeft, opmerkelijk voor de vrouw van een onderwijzer, altijd de Walcherse klederdracht gedragen. Het echtpaar De Meij kreeg zeven kinderen, van wie er een binnen twee maanden overleed.

- *Marinus Bartel de Meij*, Marinus /Rob (geb. 1905). De oudste zoon bezocht de Christelijke Kweekschool te Middelburg. Gezien de belangrijke rol die deze onderwijsinstelling speelde in de vorming van vier kinderen De Meij zal er op pp. 12-13 wat ruimere aandacht aan besteed worden. Rob was in de voor ons relevante jaren 1944-'45 hoofd van de christelijke school te Poeldijk. Hij trouwde in 1941 met de Haagse *Anna Johanna de With*, An (geb. 1911). Ook zij had de kweekschool gevolgd, maar moest, naar de regels van die tijd, na haar huwelijk zich beperken tot het huishouden. Hun zoon Robbie, geboren april 1943, speelt in dit boek al een bescheiden rol. Na de oorlog werden nog twee dochters geboren. Marinus de Meij had zijn voornaam gewijzigd in Rob, maar zijn ouders bleven hem altijd Marinus noemen. Voor mij was hij 'oom Rob.'

- *Bartel Marinus de Meij*, Bart (geb. 1908). De tweede zoon van het echtpaar De Meij-Coppoolse ging als enige van hun kinderen niet naar de kweekschool in Middelburg. Hij zat één jaar op de HBS en werkte korte tijd op een boerderij. Hij trad in dienst bij Philips en ontmoette in Eindhoven *Maartje Aria van den Ban* (geb. 1911), met wie hij in 1939 trouwde. Zij vestigden zich in Utrecht. In de functie van 'lichtadviseur' reisde hij door het land. Een in januari 1941 geboren dochter kreeg de namen Beatrix Irene. Na de oorlog werd een tweede dochter geboren.

Het echtpaar B.J. de Meij en L. de Meij-Coppoolse.